Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi

Janusz Paweł Tryzno i Jadwiga Tryzno – twórcy Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi, fot. wikimedia commons

28 maja 2021 r. zmarł na Covid-19, **Janusz Tryzno**, polski malarz, grafik, rysownik, twórca unikalnej placówki, jaką jest Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi, znawca tradycyjnych technik drukarskich. Był wielkim pasjonatem z wizją. Za największe swoje osiągnięcie uważał uratowanie historycznego zbioru matryc i urządzeń z Odlewni Czcionek Idźkowski i Ska w Warszawie oraz odkrycie matryc nieznanego kroju pisma „Brygada" i oddanie go do powszechnego, komputerowego użytku z

okazji 100-lecia Niepodległości Polski. Najważniejszym jego dziełem artystycznym była złożona z czcionek w kwadracie matryca angielskiej wersji manifestu Kazimierza Malewicza pt. „Suprematism". Wśród wielu odznaczeń, które zostały mu przyznane jest m.in. Nagroda Miasta Łodzi i Medal Stulecia Odzyskania Niepodległości wręczona przez Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej. Jego działalność artystyczna uzyskała nagrodę WALTERA TIEMMANA w Lipsku oraz medal w konkursie na NAJPIĘKNIEJSZE KSIĄŻKI ŚWIATA, natomiast działalność muzealna otrzymała Nagrodę Amerykańskiego Towarzystwa Historyków Drukarstwa.

Urodził się w 1948 r. w Szczecinie, z którego rodzice wkrótce przenieśli się do Łodzi. W latach 1967-1968 był studentem Politechniki Łódzkiej na wydziale elektrycznym. Z powodu aktywnej roli jaką odegrał w organizacji marcowego strajku studentów, musiał odejść z Politechniki. W 1968 r. zdał egzamin do Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Łodzi i do 1974 studiował na kierunku grafiki i fotografii. Dyplom zrobił u prof. Stanisława Fijałkowskiego i prof. Zbigniewa Dłubaka. W 1972 r. ożenił się z Jadwigą Borowiec i został ojcem syna Pawła Tryzno.

W 1980 – razem z nieżyjącymi już Zdzisławem Jaskułą i Andrzejem Graczykowskim oraz Zbigniewem Janeczkiem założył wydawnictwo książkowe CORRESPONDANCE DES ARTS. W tym czasie była to ekstrawagancja, dla wielu niezrozumiała. Wydawnictwa podziemne wydawały głównie tzw. bibułę, w jak największych nakładach, tymczasem oni zaczęli wydawać książki artystyczne w minimalnej ilości do 100 egzemplarzy, głównie z poezją podziemnych poetów. Nie wykluczało to też wydawania takiej bibuły jak np. „Mała Apokalipsa" Tadeusza Konwickiego w nakładzie 4 tys. egzemplarzy.

Podczas stanu wojennego powstało sześć artystycznych tomików Correspondance des Arts łączących poezję z grafikami. Ich pierwsza wystawa odbyła się w British Library w Londynie w 1985 r. Po tej wystawie British Library kupowała wszystkie kolejne książki, dostarczając w ten sposób środków na dalszą działalność wydawnictwa. Książki artystyczne CdA powstawały najpierw w pracowni na strychu przy ul. Sterlinga 14, potem w pracowni plastycznej, na 10 piętrze bloku przy ul. Zgierskiej 142, następnie w Muzeum Artystów przy Tylnej 16 aż do znalezienia dla nich idealnego miejsca w willi Henryka Grohmana, kolekcjonera i mecenasa sztuki graficznej przy ul. Tymienieckiego 24.

W 1990 r. Janusz Tryzno wraz z żoną za 100 dolarów i 500 tys. starych złotych polskiech założył fundację CORRESPONDANCE DES ARTS, której misją stało się uprawianie sztuki książki. W latach 1991- 1992 – jako wydawca i twórca książek artystycznych współpracowała też z fundacją KONSTRUKCJA W PROCESIE prowadząc warsztat typograficzny w Muzeum Artystów przy ul. Tylnej 14 w Łodzi. A w 1993 roku razem z żoną powołali do życia Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi przy ul. Tymienieckiego 24.

W ciągu prawie 30-tu lat działalności Muzeum Książki Artystycznej, Janusz Tryzno stworzył samodzielnie lub współpracując, kilkadziesiąt książek artystycznych, druków specjalnych, instalacji, pokazywanych na wystawach w kraju i za granicą.

W jego dorobku od pierwszej książki „ROK POLSKI" (1980), kolejnymi bardzo ważnymi były: NIEWIELE WIĘCEJ (1985), "BIBLIOGRAPHY & DRAWINGS BY ZBIGNIEW BRZEZINSKI" (1993/2015), „BRAMY JEROZOLIMY" (2000), „ORFEUSZ I EURYDYKA" (2004), aż po „PAKT RIBBENTROP/MOŁOTOW" (2019). Oprócz książek był twórcą instalacji książkowych: SKRYPTORIUM, które były pokazane na Międzynarodowych Targach Książki we Frankfurcie w 2000 r., w Warszawie 2001 r., STUDNIA na otwarcie Biblioteki Aleksandryjskiej w 2002 r., GILGAMESH na otwarcie Biblioteki Narodowej w Singapurze w 2005 r., STEP BY STEP PRINTING SUPREMATISM w 2015 r. w Warszawie i w Szczecinie oraz w Bibliotece Kongresu w Waszyngtonie.

Książki wydawnictwa są realizowane w małym nakładzie, cechują się ręczną robotą, oryginalną grafiką, nietypową oprawą, różnorodną bryłą, związkiem z różnymi dziedzinami sztuki oraz historią książki. Niektóre z nich są częścią „projektów CdA". Nie są podporządkowane celom komercyjnym. Tylko druki CdA, których sporą część stanowią tomiki poetyckie, powstają na zamówienie.

Już od połowy lat 80. twórcy Muzeum interesowali się też książkami wydawanymi przez oficyny emigracyjne, których dorobek był w kraju nieznany ze względu na obowiązującą do lat 90. cenzurę. Były to w Londynie: Officina Typographica Stanisława Gliwy, Oficyna Poetów i Malarzy Czesława i Krystyny Bednarczyków, Gaberbocchus Press Franciszki i Stefana Themersonów, we Florencji: Stamperia Polacca Samuela Tyszkiewicza. Nawiązane zostały kontakty z Marią Gliwą, która

przeniosła się po śmierci męża do Dublina, z Krystyną Bednarczyk, która oferowała warsztat Oficyny Poetów i Malarzy, z synami i spadkobiercami Samuela Tyszkiewicza oraz opiekunką spuścizny po Stefanie i Franciszce Themerson – Jasią Reichardt.

Ogromna spuścizna Oficyny Gliwy znalazła jednak wcześniej miejsce w Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika w Toruniu i Muzeum Narodowym we Wrocławiu. W 2012 r. w Katedrze Edytorstwa i Nauk Pomocniczych na Uniwersytecie Jagiellońskim powstało Archiwum Oficyny Poetów i Malarzy. Częściowo udała się tylko kooperacja z Jasią Reichardt – w Muzeum Książki Artystycznej powstało kilka egzemplarzy artystycznej książki dla dzieci zaprojektowanej przez Themersonów pt:. „Żółte, zielone, czerwone, niebieskie…", była to już trzecia książka wydawnictwa poświęcona ich twórczości.

W momencie powołania Muzeum Książki Artystycznej na jego książkowe zbiory składały się własne książki i druki wydawnictwa Correspondance des Arts oraz wymienione dzięki nim dzieła innych artystów, zwłaszcza zagranicznych. Książek Correspondance des Arts było niewiele (12 tytułów), ale budziły duże zainteresowanie za granicą, gdyż po latach pojawiło się prywatne, niezależne wydawnictwo zza żelaznej kurtyny. Ponadto wydawnictwo Correspondance des Arts było absolutnie inne, niepodobne do dominujących na „rynku" książek tzw: *private press*. Nie znając wzorów poprzedników twórcy szukali własnych dróg. Nie mając dostępu do materiałów (np. papieru) nauczyli się go sami ręcznie czerpać.

Z książką artystyczną łączą się inne dziedziny sztuki jak: grafika, typografia, fotografia, sztuka papieru, instalacje, projektowanie pism… W muzeum pojawiają się wystawy czasowe prezentujące osiągnięcia w tych dziedzinach, które mogą przekładać się na wartości dzieł książkowych. Wiedza na ten temat gromadzona jest w wielojęzycznej bibliotece „książek o książkach". Biblioteka ta powstaje z darów osób prywatnych, związanych z tematem książki. Od kilku lat oczekuje na rozpakowanie księgozbiór prof. Alfreda Świerka z Moguncji liczący ponad 1000 książek. Mniejsze dary też są liczne: druki bibliofilskie stare i nowe, katalogi artystów, rzadkie czasopisma artystyczne, itp. Zbierane są też przykłady prac wybranych artystów z dziedziny projektowania. Jednym z nich jest prof. Leon Urbański, którego projekty książek trafiły do muzeum razem z fachową, typograficzną biblioteką, zbieraną przez niego w tapczanie w czasach

komunistycznego reżimu. Muzeum nosi się z zamiarem zbierania z tego okresu jak najwięcej przykładów polskiej sztuki książki, która istniała wbrew wszystkim warunkom potrzebnym jej do życia i rozwoju (cenzura, odcięcie od historii, brak zasobów przedwojennych, zakazy posiadania sprzętu, socrealistyczna polityka kulturalna, bieda społeczeństwa itd.).

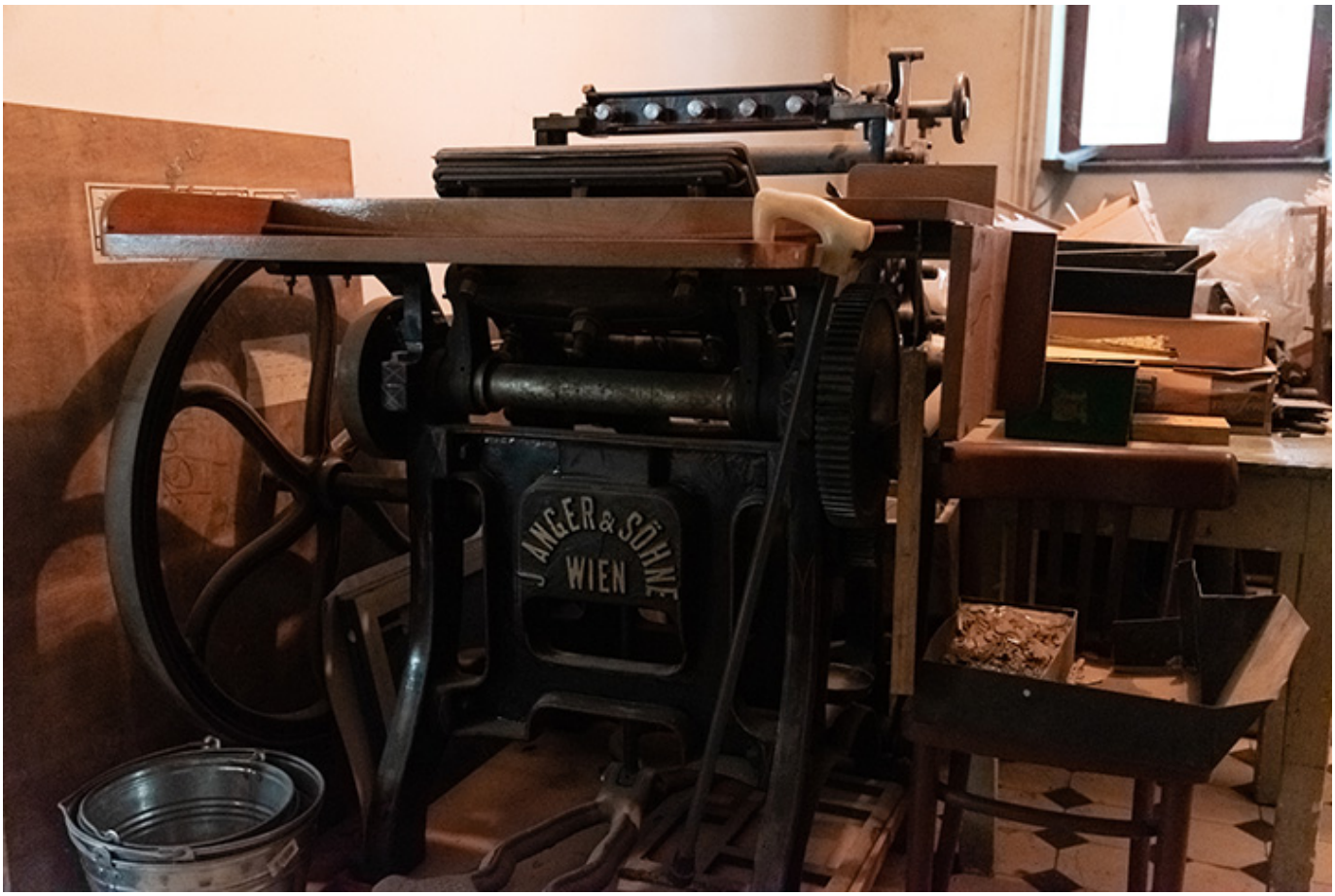

Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi, fot. Marcin Sokołowski

Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi, fot. Marcin Sokołowski

W Muzeum znajduje się też kolekcja urządzeń technicznych w zakresie drukarstwa, papiernictwa, introligatorstwa. Maszyny i urządzenia zbierane są od 1986 r., po to, aby muzeum miało warunki do niczym nie ograniczonego tworzenia książek artystycznych. Na maszynach można więc drukować książki od formatu A5 do A0, a w części przygotowawczej używać zarówno czcionek drewnianych, jak i metalowych różnych krojów i punktacji przez skład ręczny, linotypowy, czy do składu monotypowego. Muzeum jest też wyposażone w sprzęt do produkcji czcionek drewnianych i metalowych, urządzenie do produkcji papieru czerpanego, warsztat technik szlachetnych. Maszyny kolekcjonowane są też ze względu na ich wartość zabytkową.

Janusz Paweł Tryzno pragnął stworzyć przede wszystkim możliwie wszechstronny, dobrze wyposażony w narzędzia i materiały warsztat dla artystów tworzących książki, obiekty książkowe, ręcznie robione druki, papiery, oprawy. Do lat 80. nie było możliwe mieć prywatnie tego, co służyło do druku. Gdy na skutek przemian ustrojowych zaczęły powstawać prywatne drukarnie, brakło w nich miejsca do

uprawiania sztuki książki. Nikomu niepotrzebne urządzenia z epoki Gutenberga: matryce, czcionki, prasy, lądowały na złomowiskach. To był najlepszy czas na ratowanie zabytków dla potrzeb sztuki książki. Janusz Tryzno zdając sobie sprawę z ograniczeń, jakie miał – wybierał sprzęt sprawny, prosty w obsłudze, możliwie najmniejszych gabarytów, komplementarny względem siebie, składający się na całość podstawowych procesów w sztuce książki. Mniejsze znaczenie miały dla niego: piękna forma urządzenia, znana marka, czy data produkcji.

Tekst na podstawie materiałów przesłanych przez panią Jadwigę Tryzno.

*

Strony internetowe:

www.book.art.pl

www.kulturalnyspacer.pl

https://issuu.com/bookartmuseum

*

G A L E R I A

Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi

Fotografie: Marcin Sokołowski, lipiec 2021 r.

-

Fot. Jacek Gwizdka, 2017 r.

KOLEKCJE I ZBIORY MUZEUM KSIĄŻKI ARTYSTYCZNEJ

KULTURALNE DZIEDZICTWO HENRYKA GROHMANA
KOLEKCJA EUROPEJSKIEJ GRAFIKI HENRYKA GROHMANA
WYSTAWA GRAFICZNA

-

-
EVERYONE IS
AN ARTIST
liminal spaces
jurek wajdowicz
foto grafie _75
Lars Müller Publishers

LiB
RATO
RIUM
EVERYONE IS
AN ARTIST

Polish Book Art
KOLEKCJI
POLSKA KSIĄŻKA ARTYSTYCZNA
KOLEKCJI
POLSKIEJ KSIĄŻKI ARTYSTYCZNEJ
KOLEKCJI
POLSKIEJ KSIĄŻKI ARTYSTYCZNEJ
KOLEKCJI
POLSKIEJ KSIĄŻKI ARTYSTYCZNEJ
KOLEKCJI
POLSKA KSIĄŻKA ARTYSTYCZNA
liminal spaces
jurek wajdowicz
fotografie_75

DZIESIĘCIOLECIE
POLSKI ODRODZONEJ
KSIĘGA PAMIĄTKOWA
1918 - 1928

COVID
SARS

NIE
PODLEGŁA.
NIE-
POD-
LEGŁA
NIE-P
OD-L
EGŁA
NIE
PODLEGŁA
NIE
nie
pod
leg
łe!
1918
NIE
PODLEGŁA

NIE
podległa
niepodległa

WSTĘPUJCIE DO ARMJI OCHOTNICZEJ!
TYLKO ARMJA OCHOTNICZA
I TYLKO POŻYCZKA ODRODZENIA
OBRONI CIĘ PRZED NOŻEM BOLSZEWICKIM!

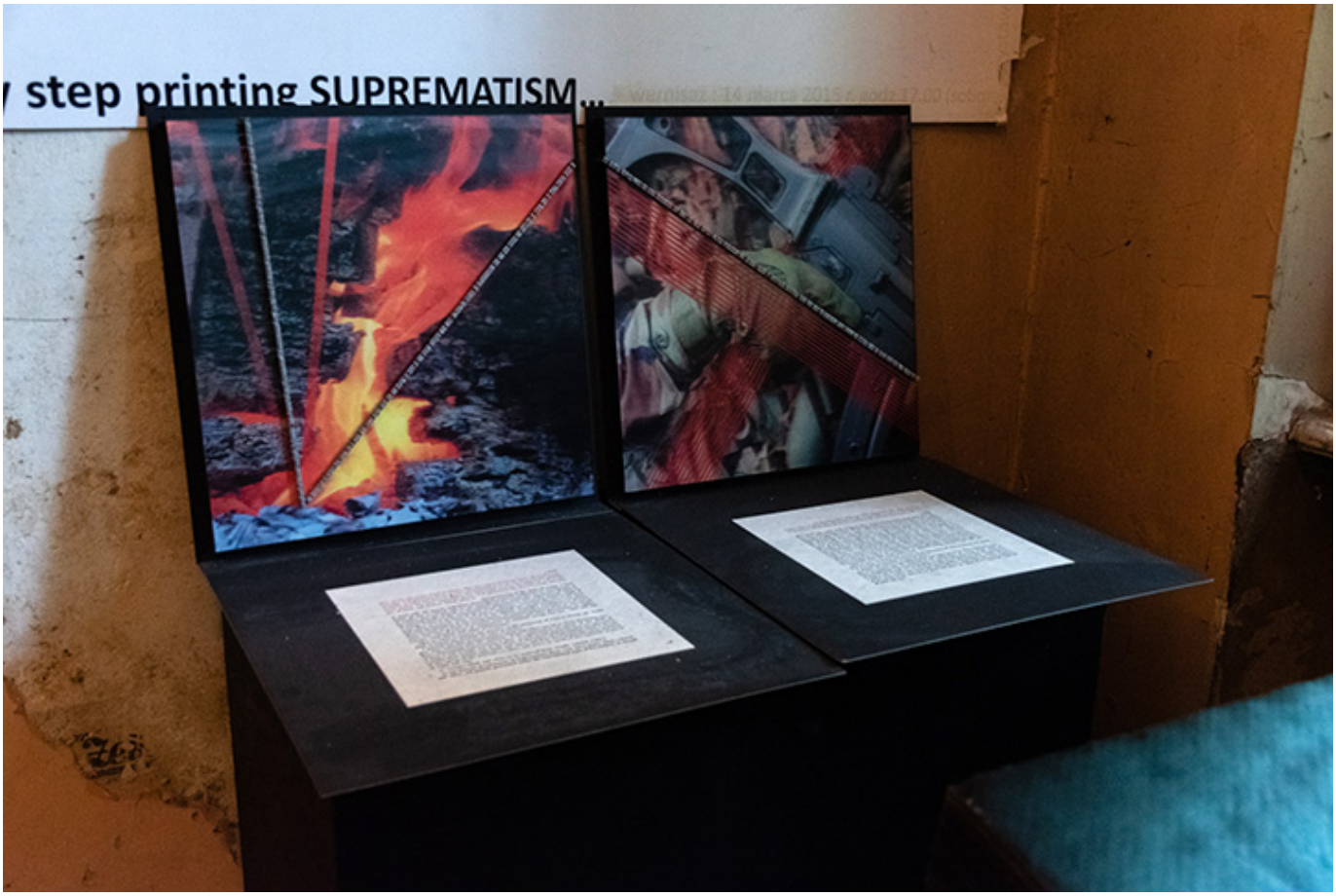
step printing SUPREMATISM

BRYGADA
Brygada
Bry
ga

-
KOLEKCJA EUROPEJSKIEJ GRAFIKI HENRYKA GROHMANA
WYSTAWA
GRAFICZNA

-

-

Orfeusz i Eurydyka, 2004 r. Obiekt składający się z wiersza Czesława Miłosza w niemieckim przekładzie Doreen Daume oraz pudła z wydrukowaną na bokach historią powstania obiektu. Projekt i realizacja Jadwiga i Janusz Tryzno, format: 15 x 15 x 100 cm; nakład: 2 egz. – jeden w Muzeum Musashino w Tokio, drugi w Muzeum Książki Artystycznej

-

  Książka z rysunkami Zbigniewa Brzezińskiego, fot. Jacek Gwizdka, 2017 r.

-

Fot. Jacek Gwizdka, 2017 r.

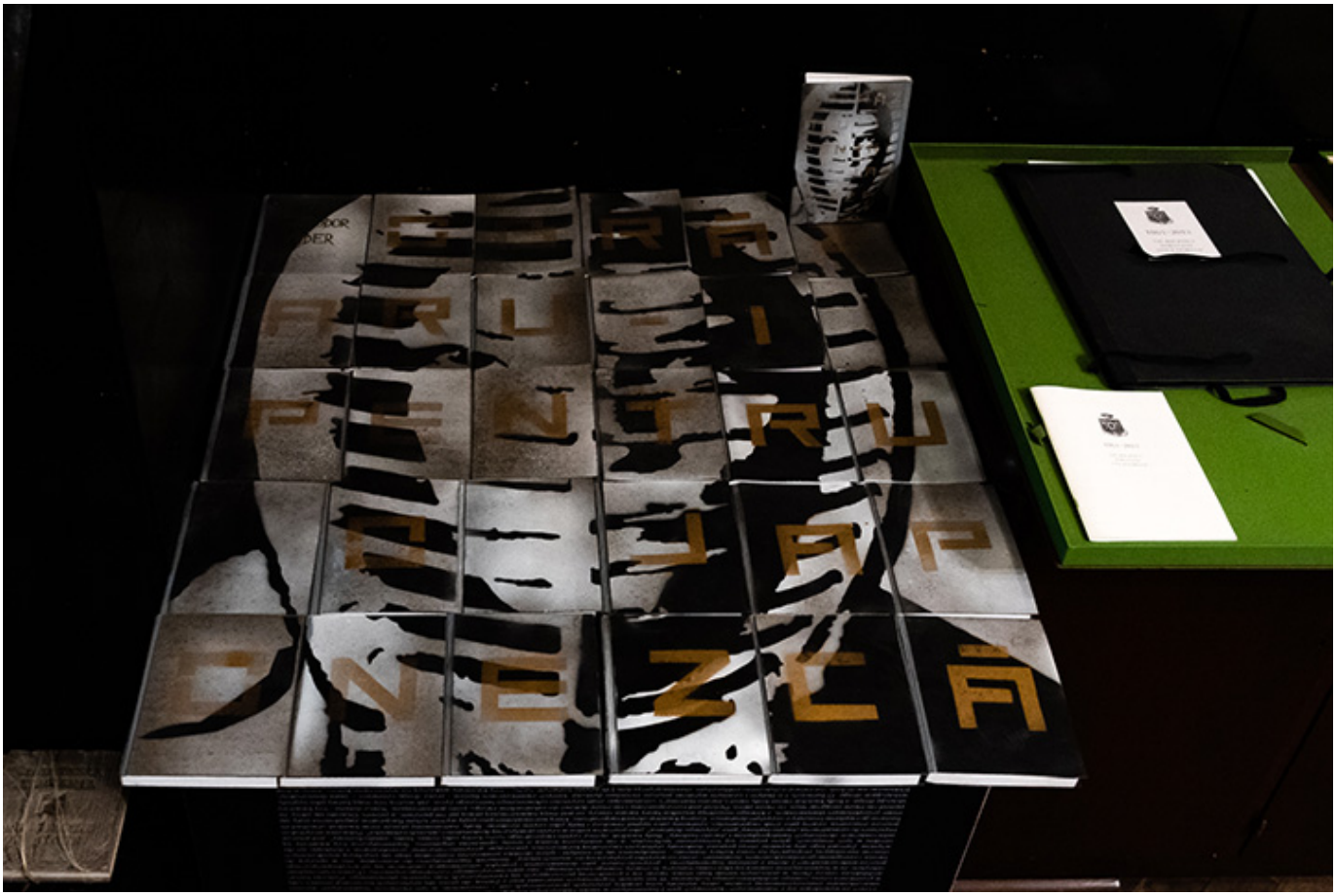
PENZIJA

-
KSIĄŻKA
KSIĄŻKA
KSIĄŻKA
KSIĄŻKA

- 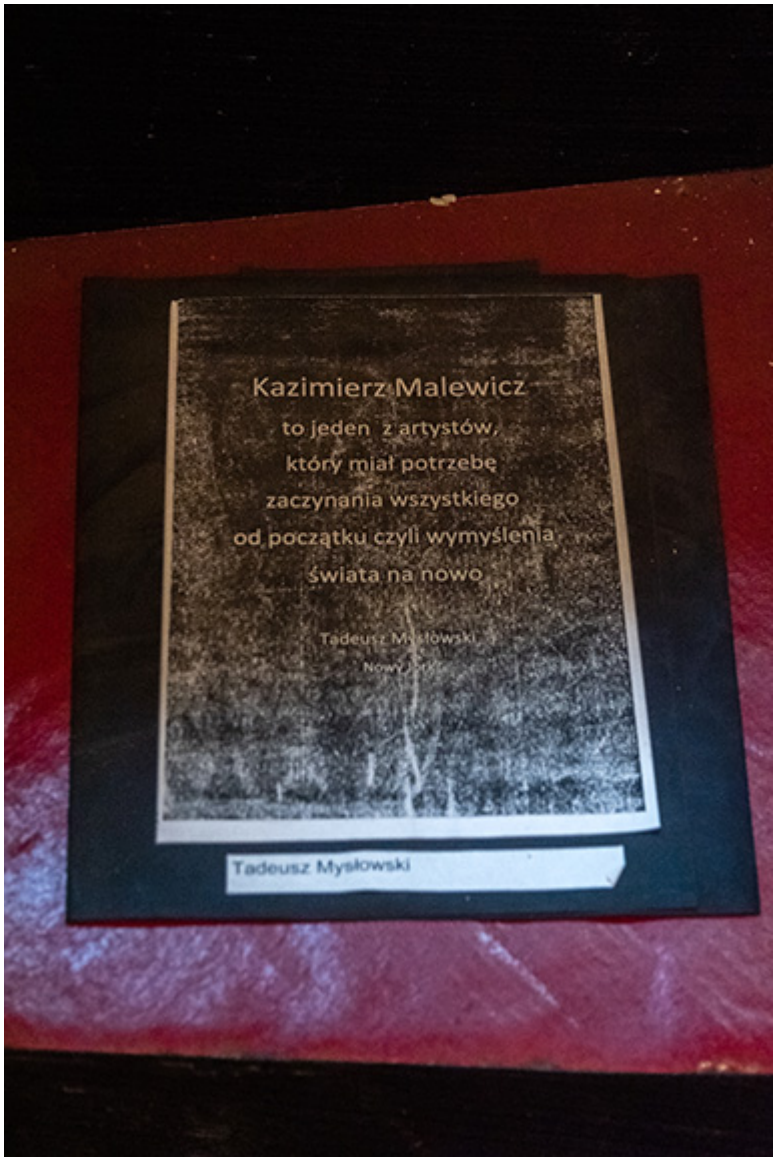
Kazimierz Malewicz
to jeden z artystów,
który miał potrzebę
zaczynania wszystkiego
od początku czyli wymyślenia
świata na nowo
Tadeusz Mysłowski
Tadeusz Mysłowski

GÖRZ

48 p. Półtawski p.sł.gr.
12 p. Półtawski kurs.
24 p. Paneuro
6 p. Paneuropa cienk.
35 p. Paneuropa półgr.
BRYGADA AN

Zobacz też:

Londyńska „Oficyna Poetów i Malarzy”

Drukarnia pod Arkadą